

DOS EXEMPLARS D'UNS GOIGS DEL SANTÍSSIM MISTERI DE SANT JOAN DE LES ABADESSES, EN DOBLE FOLI, ACOLORITS A MÀ (SEGLES XVIII I XIX)

PEP VILA I MEDINYÀ

Resum

Reproduceixo en edició facsímil i estudio dos exemplars d'uns goigs del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses, en doble foli, editats a Olot i a Vic, respectivament, provinents de l'Arxiu Episcopal de Vic, acolorits a mà, amb la tècnica pictòrica anomenada a la morisca. El llenguatge gràfic i la presència del color s'acomodava a les noves necessitats del període, en un moment de canvis, a cavall dels segles XVIII i XIX.

Paraules clau: goigs, Sant Joan de les Abadesses, pintats a la morisca, segles XVIII i XIX, Vic i Olot.

Abstract: *Two copies of some Goigs of the Santíssim Misteri of Sant Joan de les Abadesses, in double sheet, hand coloured (18th and 19th centuries)*

I reproduce in facsimile edition and I study two copies of some goigs (poems in praise of the Virgin or a saint) of the Santíssim Misteri (Holy Mystery) of Sant Joan de les Abadesses, in double sheet, published in Olot and Vic, respectively, from the Episcopal Archive of Vic, hand coloured, in a technique called Moorish style. The graphic language and the presence of colour befitted the new needs of the time, a period of changes, between the 18th and 19th centuries.

Key words: goigs, Sant Joan de les Abadeses, painted in the Moorish style, 18th and 19th centuries, Vic and Olot.

Estudis dels Davallaments de la Creu dramàtics catalans, un episodi escènic del teatre de la passió que té una vigoria i una entitat pròpia, a voltes representat com a tercer acte en moltes d'aquestes escenificacions escampades per la nostra geografia lingüística, que té els seus orígens a la segona meitat del segle XIII, avui m'interesso per un episodi concret de la seva representació plàstica, com a il·lustració de dues capçaleres de goigs del grup escultòric del Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadeses, dels segles XVIII i XIX, impresos a Olot i Vic respectivament, reflex d'una manera de fer, de la tradició de la pietat popular i dels gustos de l'època.

A grans trets, els Davallaments de la Creu escenifiquen l'episodi en el qual Josep d'Arimatea i Nicodem demanen a Pilat el cos de Crist, després de la seva mort. Un centurió certifica davant Pilat la mort de Jesús. Una vegada el permís és concedit, allí al Calvari, tots dos tornen a adorar Jesús, la corona, les mans, el costat, les ferides sofertes. Nicodem ajudarà Josep a desclavar el cos, puguen tots dos ensems a la creu i després el davallen, una vegada li han tret els claus. A instàncies de Joan, posen Jesús a la falda de Maria, que fa un sentit plany sobre la mort del seu Fill.

Pel que fa a la seva tradició plàstica i escultòrica, a Catalunya són nombrosos els davallaments romànics¹ dins el conjunt de les talles romàniques. Pel que fa al grup escultòric del davallament anomenat el Santíssim Misteri, de Sant Joan de les Abadeses, modelat amb fusta de cirerer i exposat avui a l'absis major de l'església del monestir, és una obra molt documentada, de l'any 1251, en una darrera etapa de l'art romànic. D'aquest grup, l'obra² més important de la imatgeria catalana del segle XIII, que ha estat molt estudiada, se'n conserven 7 figures —la que representa Dimes és una còpia recent de 1953, de Pere Jou, en haver estat destruïda l'original l'any 1936. El nom de *Santíssim Misteri* prové de l'hòstia consagrada que durant molts segles es conservà al front de Crist.

En aquest grup escultòric hi figuren d'esquerra a dreta, Dimes, el bon lladre, la Mare de Déu, sant Josep d'Arimatea (Mateu 27, 57-60), Jesús, potser la figura realitzada amb més atenció, Nicodem, Sant Joan Evangelista i Gestes, el lladre dolent. La tradició dels dos malfactors pertanyeria al

llegendari i als evangèlics apòcrifs. El Santíssim Misteri fou exposat moltes vegades a la veneració pública per tal d'afavorir la devoció d'aquest prodigi eucarístic en moments difícils, calamitats públiques, guerres, visites d'autoritats. Ja l'any 1426 es va fer la troballa de la plaqueta d'argent que el Crist duia al front i que contenia la forma. Aquesta hòstia incorrupta desaparegué l'any 1936.

Sobretot es nota un increment de la devoció popular des d'inicis del segle XVII, durant l'època del Barroc, en la qual és costum l'exposició de relíquies, d'imatges, etc. a la vista dels devots. La col·locació del grup del Davallament a mitjan segle XVIII en un nou lloc, una capella, fou seguida d'una gran celebració. Segons Junoy:

L'organització de la festa motivà, el 1755, que fossin creats quatre pabordes, dos de la vila i dos de la ribera, que en tenien encomanada l'administració. El 1764 aquests feren imprimir a París un gravat del Santíssim Misteri i també el mateix any estrenaren els goigs compostos pel canonge de la col·legiata Dr. Jaume Asprer, posats en solfa pel mestre Pussalgues, organista de la comunitat.³

Els goigs

És sabut que els goigs són un dels gèneres més populars i tradicionals de les nostres lletres, interessants des del punt de vista de l'experiència sagrada que vehiculen, i també pels aspectes litúrgics en formar part de les cerimònies religioses. Prenen carta de naturalesa en inscriure's en els costumaris de les esglésies locals. També ens interessen per la llengua que vehiculen, per l'estrofisme retòric, pel que signifiquen per a la història de la impremta i del gravat. La majoria tenien música, però el costum de cantar-los s'ha perdut significadament. Aquell format «in folio» característic, amb un gravat de boix que il·lustra l'advocació, els dóna una personalitat pròpia. Des del segle XVI fins a l'actualitat no han deixat de ser impresos i difosos arreu de la nostra geografia. Els goigs, en un sentit ampli, són potser la contribució catalana més important a la història del llenguatge religiós europeu.⁴

Aquests dos goigs (des d'ara A i B) que avui presentem pertanyen a l'extensa col·lecció que en conserva el Museu Episcopal de Vic.⁵ Es troben dins d'una carpeta que aplega i classifica diverses advocacions lligades a Crist en diverses etapes de la seva vida.

Exemplar A

Goigs del Santíssim Misteri que se venera en la insigne, y secular iglesia col·legiata de la vila de Sant Joan las Abadessas, bisbat de Vich. Imprès a Olot⁶ per Ramon Roca, que era estamper i llibreter en aquesta vila. Conservació regular. Les mides del full són 310x430 mm. Hi ha la possibilitat que el gravat fos obrat pel mateix Ramon Roca, gravador. Hi ha una anotació manuscrita al dors d'aquest exemplar, entre altres provatures a la ploma, que fa: «Goitgs del Santíssim Misteri de Sant Joan de las Badessas, Bisbat de Vich qual reliquia se venera en la col·legiata de dita vila de Sant Joan de les Abadeses, 1795». Imprès a 3 columnes. En aquesta impressió no hi ha cap *Oremus*.

Exemplar B

Goigs del Santíssim Misteri que se venera en la insigne y secular iglesia col·legiata de la vila de Sant Joan las Abadessas, bisbat de Vich. Vich: Per Joseph Trullás, plassa del Peix, any 1847. Conservació regular. Les mides del full són 310x430mm. Imprès a 3 columnes.⁷ Com afirma en algun lloc del seu treball Dominique de Courcelles, la impressió de la concessió d'indulgències en el text dels goigs afavoreix el passatge cap al cel. També es reafirma l'autoritat de l'església, que controla l'ortodòxia de la impressió. L'edició B dels goigs incorpora en una estrofa suplementària unes referències a la «Pia Unió del Santíssim Misteri», establerta pel bisbe de Vic Pau de Jesús Corcuera, el 8 de juliol de 1827, indulgenciada per molts de prelats.⁸ Aquí, com hem indicat, a més de l'*Oremus* llatí també hi ha unes indulgències, dos mil nou-cents dies per a tots aquells que resin la primera «quartilla» dels goigs.

D'aquests dos exemplars, en destaco la importància de la llargària del títol i el subtítol en la part superior, els caràcters grans. La lletra del cos és més menuda. Donada la importància del gravat, el text es reparteix en tres columnes separades per un alineament vertical, de tipus decoratiu. Altres vegades hi figuren vinyetes amb figures de sants. El text més la imatge el controlava l'impressor del producte. La imatge superava i esborra el text, ja que hi havia molta gent que no sabia llegir. D'aquí que el conjunt iconogràfic fos més important que el text. La frontalitat de les figures representa la

GOIGS DEL SANTÍSSIM MYSTERI.

QUE SE VENERA EN LA INSIGNE, Y SECULAR IGLESIA COLLEGIATA
DE LA VILA DE SANT JOAN LAS ABADESSAS, BISBAT DE VICH.

O Eucharistic Sacrament
per tants sants conservat;
siu per sempre albitre
Santíssim Myleri, Amen.
Vulgífera fou conígrat
lo Altar que se erigia
de vostra Mare Maria
ab eix Pa Sacramentat;
que despus fou enconrat
sens lo menor detrimet; &c.
Sens may haver renovat
eixes Especies Sagradas,
blancas, é immaculadas
los havedu Vos conservat;
volent que sie guardat
aqueix Divino aliment; &c.
Desde aquell any celebrat
mil dos cents cinquanta un
é eixos accidents ningun
cós sens integritat;
tothom conífella admirat
qu' es un miracle patent; &c.
En lo sey afortunat
mil quatre cents vint i sis
volgué Deu que' s' descubris
aqueix Myleri Sagrat;
y de tots fou celebrat
ab Hymnes de agrahiment; &c.
A dintre del Cap Sagrat
d' eixa Inatge tant Divina
en finela peregrina
vos han Senyor enconrat:

perque los manifestat
un tresor tant excellent; &c.
Quant fou tal trobat,
(alegre lo Poble tot),
digne Missa un Sacerdot
en presència del Prelat;
y fou aqueix Pa, guilat,
incorupto entengament; &c.
Gran dita, y felicitat
es per los de Sant Joan
tenir Myleri tan gran
de Christo Sacramentat;
que gloria havedu trobat
tant prodigiosament! &c.
Mylerios ha éllat
en Daroca de la Espanya,
y en Colonia de Alemanyá,
semblant Hostia haver trobat;
en aqueix Temple Sagrat
es Myleri mes patent; &c.
O Myleri reservat;
ó Maná deliciós!
ó convit mes laborós
qu' en lo Mon se ha donat!
y ab gran singularitat
en eix Poble majorment; &c.
Sou refugi assegurat,
y remey en tota urgencia,
que sempre vostra presència
á tots nos ha conolat;
havednos amancat
la llagosta, pedra, ó vent; &c.

De tota intel·ligent
aqueix Santíssim Myleri
nos libra ab son gran imperi,
y del éspit malvat;
cura al endemoniat;
per éltar la pluja, ó Sol,
en Vos tenim lo consol.
Myleri Sacramentat;
quodant tot remediát
per Vos piadosament; &c.
A volstras plantas posrat
Capitol, Vila, y Ribera
éltar de Vos éspira
focós en necessitat;
y que tot aqueix Veynat
logre vostre valliment; &c.
Ab tot nostre enteniment,
y ab reverida voluntat,
pregam silu adorare
Santíssim Myleri, Amen.
V. Panem de Calo pressitilli sic.
R. Omne desiderium in se habentem.
O R E M U S.
Deus, qui nobis sub Sacramento
mirabilis, passiois tue men-
sionem reliquisti; tribue, quaesumus,
ita nos Corporis, et Sanguinis tui
Sacra Myleria venerari, ut Redemp-
tionis tue studium in nobis jugiter
sentiamus. Qui vivit, et regnat, &c.

En Olot: Per Ramon Roca Estampier, y Llibreter; en la Plaça.

Goigs del Santíssim Myleri (Olot, Ramon Roca, segle XVIII).

projecció de l'escena del davallament. Els gravadors se'n van sortir més o menys bé, de representar sobre el paper aquest conjunt d'imatges que, situades en un altar de la col·legiata, tenien una altra perspectiva.

Pel que fa al text dels goigs transmès en aquests dos exemplars, notem en l'edició vigatana de 1847 alguns canvis d'estil respecte de la impressió olotina de la fi del segle XVIII, que es fan presents en algunes estrofes. Tot fos per fer-los més llegidors a la poca gent que sabia de lletra: [Estrofa] **II**: «lo altar / est altar»; **III**: «las haveu Vós conservat / Vós las haveu conservat»; **V**: «En lo any afortunat / Mes en l'any afortunat». **VI**: «d'eixa imatge tant divina / de aqueixa imatge divina»; **VII**: «Quant fou tal tresor trobat / Quan est tresor fou trobat ». **IX**: «Mysteriós ha estat / si tant misteriós ha estat», etc.

Els canvis més rellevants es poden llegir, però, en dues estrofes abans de la darrera i final de l'exemplar de Vic, ampliades i molt retocades, amb referències històriques locals del segle XIX. Per tal d'encabir l'excés de text, el cos de lletra fou també empetitit.

Sense ànim de ser exhaustius, hem anotat altres exemplars de goigs que hem vist sobre aquesta advocació, de la primera meitat del segle XIX, a més d'una reedició de 1978 (F).

C: *Goigs del Santíssim Misteri que se venera en la insigne y secular iglesia col·legiata de la vila de Sant Joan de las Abadessas*, bisbat de Vich. Vic: per Ignasi Valls, estamper, plassa de la Mercè, any 1819.

D: *Goigs del Santíssim Misteri que se venera en la insigne y secular iglesia col·legiata de la vila de Sant Joan las Abadessas*, bisbat de Vich. Vich per Joseph Trullás, Plassa del Peix, any 1847.

E: *Goigs del Santíssim Misteri, que se venera en la insigne y secular iglesia col·legiata de la vila de Sant Joan las Abadessas*, bisbat de Vich. En Barcelona: Per Francisco Surià y Brugada, estamper del Rey, en lo carrer de la Palla. [La xilografia del goig es correspon amb l'exemplar de A].

F: *Goigs del Santíssim Misteri que se venera en la insigne secular iglesia de Sant Joan de las Abadessas*. Vich, Imp. de Soler-germans, 1868. [En aquest cas, la il·lustració del goig fou feta a partir d'un altre boix. En aquella època era normal aprofitar planxes antigues per estampar noves produccions].⁹

F: L'any 1978 la Impremta Baronal de Sant Joan de les Abadesses va estampar els *Goigs a llaor del Santíssim Misteri de Sant Joan de les*

**GOIGS DEL SANTÍSSIM MISTERI QUE SE VENERA
EN LA INSIGNE Y SECULAR IGLESIA COLLEGIATA DE LA VILA
DE SANT JOAN LAS ABADESSAS, BISDAT DE VICH.**

1 Eucarístich Sagrament
Per tots sigles conservat:
Sium per sempre abbat
Santissim Misteri, doncs.
Volguéreu los conagrar.
Est Altar que se crugia
De vostra Mste Maria
Ab via Pa Sacramentat;
Que després fou enconrat;
Scas lo necor delictament: *Sium etc.*
Seus may haver renovat
Esas especies Sagradas,
Blancas, é immaculadas
Vos las haben conseruat;
Volent que sia guardat
Aguixis Divins aliment: *Sium etc.*
Desde aquell any celebrat
Mil dos cents cincuenta un,
D exos accidens algun
Está sens integritat;
Totson confessa admirat
Que's un miracle p. aiss: *Sium etc.*
Mes en l any afortinat
Mil quatre cents vint y sis,
Volgué Deus que descubria
Aguixis misteri Sagrat;
Y de tots fou celebrat
Ah himnes de agrahiment: *Sium etc.*
A dintre del Cap Sagrat:
De aqueixa Imatge Divina
En linea peregrina

Vos han Senyor enconrat;
Perque fou manifestat
Un tresor tant excellent: *Sium etc.*
Quant est tresor fou trobat
(Alegre lo Poble tot),
Digue Missa un Sacerdot
En practicas del Bretat;
Y fou aqueix Pa gustat,
Incorrupto enterament: *Sium etc.*
Gran ultra y felicitat
Es per los de Sant Joan
Teuir misteri tan gran
De Cristo Sacramentat;
Que gloria haverlo trobat
Tant prodigiosament! *Sium etc.*
Si tant Misterios hi estát
En Dorcas de la Espanya,
En Colonia de Alemanyia
Substant Hostia haver trobat;
En aqueix Temple Sagrat
Es misteri sua pastat: *Sium etc.*
¡O Misteri reservat!
(O maná de lícit!)
¡O convis lo meo salubr!
De Cristo Sacramentat!
Y ab gran singularitat
En est poble majorment: *Sium etc.*
Sou refug assegurat
Y remey de tota urgencia,
Que sempre vostra presència
A tots nos ha conolat!

Haventnos amenssat
La flagosta, pedra é vent: *Sium etc.*
De tots infelicitat
Aquest Santissim misteri
Nos destitua ab son imperi,
Confon l esperit malvat;
Cova al endemoniat
Ab son bras omnipotent: *Sium etc.*
Estant en necessitat
Per fallar la gloriá de Sal,
En Vos tenim lo consol
Misteri Sacramentat
Quedant tot remediat
Per Vos piadosament: *Sium etc.*
UNIO PIA ha fondat
Lo Senyor Biste Cozcozra
Y també LLUM duradera
Zelus vos ha conagrat;
Sou axi mes adorat
De tanta mes pobles y gent: *Sium etc.*
Davant vostra Magestat
Portrats ab fe verdadera
Capitol, Vila y Ribera,
Junts ab tot aquest Veynat;
En tota necessitat
Troban remey promptament: *Sium etc.*
Ab tot nostre entoniment
Y ab cordill volentat!
Preghem sius adorat
Santissim Misteri, Amen.

Y. Panem de calce prostituti etc. OREMUS. Y. Omne delectamentum in se habentem.

Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili, passionis tuae memoriam reliquisti: tribus, quossum, ita nos Corpori, et Sanguinis tui Sacra mysteria venerari, ut Redemptionis tuae fructum in nobis jugiter sentiamus. Qui vivis et regnas, etc.
Per cada vegada que se diga la primera quartilla de estos goigs que comença: Insigne Sagrament, se gaudiran dos mil nou cents dies de indulgencia.
Per cada vegada que se diga la primera quartilla de estos goigs que comença: Insigne Sagrament, se gaudiran dos mil nou cents dies de indulgencia.
concedida per varios Emperadores Carolesis, é Illustrissimos Arçobispos y Bispos de Espanya, y per cada para nostre á crech en un Deus que dirá devant de esta Imatge é oratema de SS. Misteri se guanyen dos mil nou cents vint dies de indulgencia, fent antes lo acte de Confessió.

Fich: Per Joseph Trullàs, Plass del País, any 1847.

Goigs del Santíssim Misteri (Vic, Josep Trullàs, 1847)

Abadeses. Al costat del gravat hi ha en lletra menuda una llegenda que diu: «boix del segle XVIII». Es tracta d'una reproducció de l'exemplar A, amb algunes modificacions. Veiem com Nicodem ja no duu les tenalles. Aquí intenta desclavar el braç de Crist.

La majoria dels goigs ens han pervingut anònims. Pel que fa a l'autoria del text literari d'aquests goigs, sobre el valor del qual ara no ens detindrem, llegim en el dors d'un exemplar imprès l'any 1978 per la impremta Baronal de Sant Joan, aquesta llegenda:

Consta que, a la primera meitat del segle XVII, Sebastià Illa, arxipreste de la col·legiata (1619-1632), establí que cada dissabte, després de completes, la comunitat anés processionalment a visitar la capella del Santíssim Misteri i a cantar-hi unes cobles o goigs, amb acompanyament d'orgue. L'any 1767 els pabordes feren imprimir els goigs que havia compost el Dr. Jaume d'Asprer (1629-1690), fill de la vila i canonge de la col·legiata, als quals va posar música Joan Pusalgues, mestre de capella (1714-1760) i organista de la col·legiata (1760-1770).

Desconec si el text narratiu que adorna aquests goigs, que explica el tresor, la troballa de la sagrada forma dividida en tres parts, el misteri eucarístic, la forma en el cap sagrat del Crist, com en el cas de Daroca, fou obra d'aquest canonge de la vila, desitjós de poetitzar sobre el misteri d'aquestes figures del Davallament, i de fomentar el culte i l'adoració a les relíquies. Els goigs santjoanins en les seves estrofes petitòries eren invocats, des d'inicis del segle XVII, per aconseguir favors concrets: preservar el poble de la llagosta, de la pedra o el vent, per curar l'endimoniament, en moments en què mancava la pluja o el sol en els cicles agraris, en la protecció dels camps, etc. La majoria dels goigs es justifiquen per l'existència d'una advocació fortament arrelada en aquella contrada. Pensem que el monestir, en el seu conjunt —amb la litúrgia i la presència d'aquest grup escultòric que fomentava el culte a la sagrada forma amb un ric cerimonial, ja que sovint es mostrava la sagrada forma a nombrosos grups de fidels— irradiava una forta influència sobre la població del lloc i rodalia.

Els goigs acolorits

Sense impressió ni edició d'un text, la memòria s'afebleix. Les societats orals es nodrien generalment de la contemplació d'imatges, d'estampes.

Els editors —en contacte amb l'església, els monestirs, les confraries i els fidels— buscaven afavorir aquesta cultura religiosa amb la propagació de gravats de vides de sants, de medalles i també d'aquests fulls impresos, de poc cost, elementals, compostos de text i d'imatge que circulaven arreu. A més, si el text era pintat, encara que barroerament, si s'ampliava el format, a doble foli, el producte encara es feia més vistent. A la fi del XVIII i inicis del XIX, aquests fulls pintats eren una gran novetat. A través de la contemplació d'aquestes imatges i de la lectura dels textos, homes i dones podien adreçar-se a la divinitat. Imploraven l'ajut celestial a sants i santes, a Déu i a la Mare de Déu, en moments difícils.

Joan Amades, en el segon volum del seu llibre *Els Goigs*,¹⁰ explica que els goigs il·luminats no eren gaire freqüents en la nostra cultura, en relació amb la gran profusió de material editat. La mida reduïda en dificultava la il·lustració. D'aquí que només es poguessin pintar els goigs, artesanalment, impresos a doble foli. Al llarg de tot el segle XVIII i inicis del XIX sovintejaven en el mercat tres tècniques per acolorir impresos, estampes i gravats:

- a. La trepa, en la qual s'aplicava sobre l'estampa un patró o un paper gruixut. S'aplicava un cartró de la mida del gravat que calia il·luminar, un per cada color a usar, amb uns espais o forats que coincidien amb la forma de la figura. Després s'hi passava un pinzell amb el color volgut.
- b. El pintat al bac era potser la tècnica més primitiva. Els francesos l'anomenen *dominoterie*, mot pres del dau o dòmino de fusta que es feia servir com a motlle. Les fustes quadrades en forma de daus se sucaven en barreges de colors poc espessos. Després s'aplicaven al paper, sota pressió de la mà o a cops d'una maça de fusta. A Catalunya, amb aquesta tècnica estampaven teixits d'indianes.
- c. A la morisca, també anomenada oriental. Generalment els goigs eren pintats a la morisca, és a dir acolorits a mà, amb colors vius, unes pinzellades ençà i enllà, tècnica aquesta que Amades explica en un altre llibre seu, *Els Soldats*, que no hem pogut veure. La feina d'acolorir els goigs, sense que això suposés un increment en els costos finals del producte, la feien dones o jovenets desenfeïnats. Remullaven els dits en uns pots de pintura, generalment amb tints de color groc, verd o vermell, i després amb quatre tocs malgirbats resseguien el perfil de les imatges. Hom posava taques de color, sense cap motlle previ. D'aquí que en aquests goigs i en altres estampes, per descurança, el color sortís

sovint dels encontorns del dibuix. Aquesta tècnica de pintar, clara i fàcil, també era coneguda als Països Baixos i a Rússia. Una altra cosa, més moderna, que ara no ve al cas, era l'estampació d'alguns goigs amb paper de color.

Amades reproduceix en aquest segon volum dels *Goigs*, un exemplar dels *Goigs del Sant Misteri de Sant Joan de les Abadeses* (facsimil 1), entre les pàgines 128 i 129 i els de la *Mare de Déu de Coaner* (fac. 5). Els impressors manresans Abadal, Roca i Trullàs foren els més interessats en aquest procediment. Aquest estudiós assenyala que aquest procediment, a color, potser s'inspirà en la imatgeria religiosa popular francesa.

Lectura de les imatges

Fixem-nos en la simetria de les dues composicions (A i B) a l'hora de reproduir, amb un gust popular, el grup escultòric del Sant Misteri del segle XIII. Crist figura arrencat amb altres tres imatges a banda i banda. A dalt veiem la imatge i símbol del sol i la lluna, que s'interpreta de diverses maneres. Pel que fa al Sol (naturalesa divina) i la Lluna (naturalesa humana), aquests dos astres apareixen en pintures, en tractats morals, en gravats, mosaics, relleus, etc. La Lluna de vegades apareix gravada com a plena o minvant. Aquí en els gravats dels goigs el Sol i la Lluna presenten unes faccions humanes, apareixen somrients. Segons els tractadistes, el Sol seria una figura positiva. La naturalesa de Crist és divina, el Sol brilla per la seva pròpia llum. En canvi la naturalesa humana, la Lluna, és la que no té llum pròpia, que brilla pel reflex del Sol que és superior. Aquests dos símbols apareixen ja en la resurrecció de Llätzer. Segons Gustems,¹¹ Sant Gregori afirmava que la lluna es posa en les sagrades lletres com a expressió de la debilitat de la carn.

L'escena és col·locada sobre uns turonets. Tots els personatges conserven el hieratisme de l'escultura romànica. La geometria dels rostres és angulosa, com correspon a figures copiades d'uns models primitius; mostren dolor i pena. Crist duu el braç dret caigut, el cos inclinat, la cara és tosca. Josep d'Arimatea li sosté un braç. El tòrax del Crist és poc reeixit, i al front hi ha el dibuix de la cavitat on hi havia dipositada la sagrada forma, incorrupta des del segle XIII, que se solia posar, al costat de les relíquies, en

**GOIGS DEL SAN
QUE SE
EN LA INSIGNE
DE SANT JOAN DE**

**TÍSSIM MISTERI
VENERA
SECULAR IGLESIA
LAS ABADESSAS.**

Ó Eucarístich Sagrament,
per tants sigles conservat;
Siau per sempre atabat,
Santíssim Misteri. Amen.

Volgueren los consagrat
est altar, que se origia,
de vostra mare, Maria,
oh eix Pa Sacramentat;
que després fou encontret
sens lo menor detriment: Siau, etc.

Sens may haver renovat
eixes Espacles sagradas,
biancas é immacuadas
Vos las habeu conservat;
volent que sia guardat
aqueix Divino aliment: Siau, etc.

Desde 'l any tan celebrat
mil dos cents cinquanta un,
d' eixos accidents ningun
està sens integritat;
tothom confessa admirat
que es un miracle patent: Siau, etc.

En lo anyafortunat
mil quatre cents vint y sis
volgué Déu que 's descobrís
aqueix Misteri Sagrat;
y de tots fou celebrat
ab límnos de agrahiment: Siau, etc.

A dintre del Cap sagrat
d' aqueixa Imatge divina
en finesa peregrina
vos hau, Senyor, encontret;

perque fos manifestat
un tresor tan excel·lent: Siau, etc.

Quant est tresor fou trobat
(alegre lo poble tot),
digué Missa un sacerdot
en presència del Prolat;
y fou aqueix Pa, gustat,
incorrupto enterament: Siau, etc.

Gran dicha y felicitat
es per los de Sant Joan
tenir Misteri tan gran
de Cristo Sacramentat;
i que gloria haberlo trobat
tan prodigiósment! Siau, etc.

En mil sis cents vint y dos
també de nou fou gustat
est mateix Pa consagrat,
y trobat també sabrós;
vos adorà fervorós
lo concurs de molts gent: Siau, etc.

Si portentós ha estat
En Daroca de Ja Espanya,
y En Colonia de Alemanyas
semblant Hostia haber trobat;
igual sort nos ha tocat
en est miracle patent: Siau, etc.

¡ O Misteri reservat!
¡ O Maná deliciós!
¡ ó convit lo mes sabrós
de Cristo Sacramentat!
ab gran singularitat
per tants sigles permanent: Siau, etc.

Sou refugi assegurat

y remey en tota urgencia,
que sempre vostra presència
é tots nos los consolat,
habentnos amonssat
la il·legosia, podrà ó vent: Siau, etc.

De tota infelicitat
aqueix Santíssim Misteri
nos destina ab son imperi,
confón l' esperit malvat;
cura el endemoniat
ab son bras omnipotent: Siau, etc.

Estant en necessitat
per fallar la plaça ó sol,
eu Vos tenim lo consol,
Misteri Sacramentat;
quedant tot remediât
per Vos piadosament: Siau, etc.

*Corcuera, nostre Preiat,
ha fundat Omó pia,
com també llum nit y dia
zelós vos ha consagrat;
sou així mes adorat
de tots mes pobles y gent: Siau, etc.

Devant vostra Majestat
postrats ab fe verdadera
Capitol, Vila y Ribera
los de lluny com del veinat,
tots en la necessitat
trobam remey prontament: Siau.

Ab tot nostre enteniment
y ab rendida voluntat,
pregam siuu adorât,
Santíssim Misteri. Amen.

ŷ. *Panem de Celo prœstitisti eis.*   ŷ. *Omne delectamentum in se habentem.*
OREMUS:—*Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili passionis tue memoriam reliquisti; tribue, quæsumus, illa nos Corporis, et Sanguinis tui sacra mysteria venerari, ut Redemptionis tue fructum in nobis jugiter sentiamus. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. ŷ. Amen.*

Vila Imp. de Soler-germans—1868.

Goigs del Santíssim Misteri (Vic. Imp. de Soler, 1868)

*Capçalera dels goigs amb el gravat siscentista
(Vic, Ignasi Valls, 1819, aquesta vegada sense acolorir)*

la consagració dels altars. En els dos gravats les majestats duen una banda de roba cenyida a la cintura. Els dos peus de Jesús són superposats i fixats a la creu per un sol clau, costum introduït al Renaixement.¹²

La creu té forma de *T*. Al pal vertical i al travesser apareix el tetramorf, motiu iconogràfic que representa el conjunt dels quatre animals o vivents que tradicionalment simbolitzen els evangelistes units en una sola figuració. L'àngel o home alat representa Mateu; el lleó, l'evangeli de Marc; el bou, Lluç, i l'àliga, sant Joan.

Josep i Nicodem van ben cofats. Tots dos personatges tenen els braços mig enlairats. Nicodem duu unes tenalles que agafen un clau tot just desclavat. Sant Joan es toca el cap, duu un mocador a la mà, la túnica cenyida, llarga fins als peus. Les sabates són en punta amb una llaçada. Maria, amb els braços oberts, sembla esperar el Fill. Sant Joan duu un mocador a A, i un llibre sota el braç a B. Els dos lladres, clavats en troncs d'arbres, dels quals encara en sobresurten unes branques, tenen els peus lligats amb unes cordes; una

túnica amb un replec els cobreix les vergonyes. Tenen una actitud serena, un realisme esquemàtic.

A l'exemplar B, les figures de tots els personatges són més llargues i estilitzades, s'alcen sobre unes pedres o turonets. Maria, sant Joan, Nicodem i sant Josep gairebé toquen l'eix de les creus, que també tenen més alçària.

Nota final

Aquests dos gravats dels segles XVIII i XIX sobre el Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadesses, dibuixats amb molta expressivitat, que intenten plasmar amb un llenguatge gràfic i literari entenedor el prodigi que s'havia produït en aquella imatge, que perpetuen una fe i unes creences des del segle XIII, editats a Olot i Vic, respectivament, acolorits a la morisca, gravats amb mil i un detalls, són una mostra poc coneguda del gravat popular català, en un moment de canvis socials i econòmics, en el pas del canvi del segle. En els gravats hi domina un esperit medieval, ja que s'havien de traslladar els trets i les formes d'un grup de figures de l'art romànic que s'exposaven al culte. La contemplació i lectura dels goigs era corresposta per Déu amb gràcies i favors celestials. La difusió d'aquests goigs no feia res més que perpetuar una devoció al Santíssim molt arrelada en aquesta vila.

No sé fins a quin punt aquestes mostres de gravat popular són un antecedent de la cultura de masses, també un pur entreteniment. Em pregunto si aquests goigs acolorits tenien una funció decorativa, es penjaven en un menjador, a la cambra de treball d'una casa, en una capella pública o privada com a «pòsters» de l'època. La veritat iconogràfica, la composició unitària de les figures d'aquest grup escultòric amb un aire hieràtic i sòlid, en un espai etern i immutable, es podia contemplar a distància, des d'altres lloc de culte, de meditació, en esglésies, monestirs, des de cases particulars. Desconec si aquests goigs que es venien a les respectives impremtes d'Olot i de Vic es van arribar a comercialitzar en algun espai del monestir de Sant Joan.

Notes

- 1 Sobre els davallaments romànics al nostre país, vegeu, entre altres, els treballs de Rafael BASTARDAS PARERA (1980), *Els davallaments romànics a Catalunya*, Barcelona, Artestudi; Jordi CAMPS SÒRIA (2010), *Els grups d'escultura del Davallament de la Creu durant el romànic. De Mijaran i Erill al Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadeses*, Barcelona.
- 2 La bibliografia sobre aquest grup escultòric és molt extensa. Vegeu, sense ser exhaustius: Pau PARASSOLS PI (1894), *San Juan de las Abadessas y su mayor gloria, el Santísimo Misterio*, Vic; Josep GUDIOL I CUNILL (1913, 1916 i una segona edició de 1926), *El Santíssim Misteri de Sant Joan de les Abadeses*, Vic; Miquel SERRA I SUNYER (1976), *El Monestir de Sant Joan de les Abadeses*, Barcelona; Eduard JUNYENT (1976), *El Monestir de Sant Joan de les Abadeses*, Barcelona: Junta del Monestir de Sant Joan de les Abadeses. Fem constar que Pau Parassols Pi, «el capellà de les tres pes», fou un gran col·leccionista de goigs, animador del moviment gogista.
- 3 JUNYENT, *op. cit.*, p. 157. A propòsit d'aquest esdeveniment civicoreligiós, l'historiador vigatà esmenta un treball de Masdeu aparegut al *Bulletí Parroquial de Sant Joan de les Abadeses*, 14 (1916) que no hem pogut consultar. Aquest gravat sobre el Santíssim Misteri, encomanat a un gravador de París, ¿seria el que il·lustra la capçalera d'aquests primers goigs?
- 4 Pel que fa a l'estudi del món dels goigs, llegiu el treball renovellador de Dominique de COURCELLES (2008), *La paraula de l'àngel*, Barcelona: Fragmenta editorial.
- 5 Agraïeix a Rafel Ginebra les facilitats donades en la consulta d'aquests exemplars.
- 6 Sobre la impremta olotina al segle XVIII, vegeu el treball de Miquel PUIG REIXACH (2008), «La impremta a Olot al segle XVIII», *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca*, 19, p. 11-62.
- 7 Montserrat Galí Boadella, a *Imatges de la memòria* (Barcelona, Altafulla, 1999, 109-113), fa una anàlisi iconogràfica dels *Goigs del Santíssim Misteri* (Vic, Josep Trullàs, 1847).
- 8 Vegeu JUNYENT, *op. cit.*, p. 157.
- 9 Aquests goigs es troben editats en una carpeta: *Goigs de Sant Joan de les Abadeses*, Museu del Monestir de Sant Joan de les Abadeses, s/a, s/i.
- 10 Barcelona, Orbis, 1956-1958.
- 11 Joan GUSTEMS I GUSTEMS, prevere (1982), *Los símbolos de Jesucristo en la Antigüedad Cristiana*, Barcelona, Editorial Balmes, p. 247.
- 12 *Ibid.*, p. 245.

